

ни), платежі з власності (стягуються з 1 км² ліцензованої площі). Платежі з одиниці ліцензованої площі включають земельну ренту і плату, що спрямовується на захист лісу [2].

Коренева плата включає:

- мінімальну ставку податку, встановленого державою і диференційованого для різних деревних порід;
- преміальну націнку, розмір якої визначається переговорами у випадку купівлі ліцензії великими інтегрованими заготівельними і переробними підприємствами терміном до 10 років;
- преміальну націнку, яка встановлюється у випадку продажу ліцензії на заготівлю лісу на пні шляхом оголошення тендеру незалежним заготівельникам терміном на 2–3 роки.

Ставка платежів з площі збільшується на 10 % щороку, мінімальна ставка кореневої плати змінюється щомісяця на основі середньомісячної ціни продажу продуктів переробки деревини. Повний перегляд ставок здійснюється кожні 5 років. Таким чином, отримуваний лісовий дохід складається з встановленої кореневої плати (80 %), платежів з площі (10 %) і преміальних націнок від продажу лісу на пні шляхом тендеру і переговорів (10 %) [2].

У 1994 році в провінції Онтаріо система платежів за право заготівлі лісу на пні була дещо змінена, в результаті чого з лісозаготівельних компаній справляється плата, що складається з трьох частин:

- 1 дол./м³ за будь-який тип зрубаної компанією деревини. Одержані кошти надходять у державний бюджет;
- Платіж розміром 0,5–6,0 дол./м³ залежно від типу зрубаних дерев. Кошти надходять у Фонд лісовідновлення;
- Платіж з 1 м³ зрубаного лісу, розмір якого встановлюється на основі ринкової ціни продуктів переробки деревини, таких як целюлоза або пиломатеріали. Ставка плати встановлюється щоквартально на основі ринкової ціни попереднього кварталу. Кошти надходять у державний бюджет.

Висновки

Методи оцінки лісу на пні в зарубіжних країнах ґрунтуються на рентній концепції оцінки лісових ресурсів. При цьому для встановлення рівня кореневих платежів використовуються ринкові ціни на лісоматеріали і продукти переробки деревини. З врахуванням зарубіжного досвіду в Україні рівень кореневої плати доцільно визначати на основі ринкових цін на продукти переробки деревини. Лісозаготівельні та переробні підприємства повинні надавати інформацію щодо цін і витрат в органи державного управління лісовим господарством. Коренева плата повинна надходити на розрахунковий рахунок лісгосподарських підприємств і використовуватися на відтворення і захист лісів. Впровадження ринкового механізму в поєднанні із змінами лісового законодавства створить об'єктивні умови для виходу лісового господарства України із кризового стану.

Література

1. Andrew J. Wilson. The Economic Valuation of Forestry in Great Britain. – United Nations Economic Commission for Europe. – 1994. – P. 153–171.
2. Jean-Louis Wallace. Evolution of Timber Revenue Policies on Crown Land in the Province of Ontario/Canada. – Zurich, 1996. – P. 329–343.

3. Jiri Matejcek. Forest Valuation in the Czech Republic – Current State and Problems. – UN Economic Commission for Europe. – 1994. – P. 103–111.

4. Jozef Tutka. Theory and Practice of Forests Evaluation in Slovakia. – United Nations Economic Commission for Europe. – 1994. – P. 186–197.

5. Lawrence S. Davis. Forest Management. McGraw-Hill. – 1987. – P. 408–429.

УДК [674.815:621.92].001.57

З.М. Ривак* – УкрДЛТУ

СТРУКТУРА ВИТРАТ У СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ В ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Розглядається структура витрат у собівартості продукції, яка за економічним змістом складається з п'яти елементів. Кожен з елементів, у свою чергу, включає в себе калькуляційні статті, на основі яких і проводиться аналіз собівартості продукції.

З.М. Ривак – *USUFWT*

Expenses structure in the production cost price of the forest branch

Expenses structure in the forest branch production cost price which according to economic contents consists of five elements is examined. Each element in its turn includes calculation articles on the basis of which production cost price analysis is carried out.

З переходом України до ринкової економіки все актуальніше постає питання зниження витрат на виготовлення продукції. Для цього потрібно більш детально ознайомитись із структурою цих витрат, що розглянуто нижче, а також можливостями і шляхами їх зменшення.

Витрати на виробництво прийнято називати собівартістю продукції. Її визначення чітко зроблено проф. І.М. Синякевичем: "собівартість продукції – це сукупність витрат виробничих ресурсів на виготовлення продукції і надання послуг, яка виражена в грошовій формі. Вона характеризує рівень витрат минулої, живої та майбутньої праці на виготовлення та реалізацію продукції, а також на відтворення трудових і природних ресурсів, які задіяні в процесі виробництва" [4].

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №764 від 19 вересня 1993 року встановлені єдині засади віднесення витрат виробництва та обігу до собівартості продукції, робіт, послуг. Відповідно до Основних положень про склад витрат виробництва собівартість продукції (робіт, послуг) підприємства формується з витрат, пов'язаних з використанням у процесі виробництва природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних фондів, нематеріальних активів, трудових ресурсів, а також інших витрат на її виробництво і реалізацію.

Усі витрати на виробництво продукції згруповані за елементами та калькуляційними статтями. Елементи витрат – це сукупність однорідних витрат на виробництво продукції. Певні елементи характеризують об'єми споживання окремих виробничих ресурсів в цілому по підприємству незалежно від напрямів споживання. Затрати, що включаються у собівартість продукції (робіт, послуг), групують відповідно до їх економічного змісту за такими елементами:

- матеріальні витрати (за вирахуванням вартості зворотних відходів);
- відрахування на соціальні заходи;
- витрати на оплату праці;

* – науковий керівник проф. М.В. Ривак, д.е.н. – УкрДЛТУ

- амортизація основних фондів;
- інші витрати.

До матеріальних витрат належить вартість: сировини та матеріалів, купованих комплектуючих виробів та напівфабрикатів, робіт і послуг виробничого характеру, що виконуються сторонніми підприємствами, придбаного палива та енергії всіх видів, втрат від нестачі матеріальних цінностей в межах норм природного збитку. А також сюди належать: витрати на підготовку та освоєння виробництва (на підготовку лісосік до експлуатації, обладнання тимчасових доріг для вивезення деревини, освоєння нового виробництва, підвищені витрати на виготовлення нових виробів, винахідництво та раціоналізацію, виплати авторських винагород); "кореневу плату за деревину та інші платежі за спеціальне використання природних ресурсів, а також спеціальні відрахування для покриття витрат на геологорозвідку та пошуки корисних копалин; витрати на рекультивацію земель, включаючи плату за воду, що збирається з водогосподарських систем, викиди та скиди у навколишнє середовище забруднюючих речовин; витрати на обслуговування виробничого процесу (придбання інструменту та пристроїв, проведення поточного ремонту та технічного обслуговування основних виробничих фондів, забезпечення правил техніки безпеки, придбання спеціального одягу, взуття тощо); витрати на утримання та експлуатацію основних фондів природоохоронного призначення; витрати, пов'язані з управлінням виробництвом" [4].

До витрат на оплату праці належать: основна заробітна плата всього виробничого персоналу підприємства, нарахована робітникам та службовцям за тарифними ставками, відрядними розцінками, посадовими окладами, надбавками і доплатами у розмірах, не вище встановлених чинним законодавством, включаючи індексацію заробітної плати; витрати на оплату праці позаштатних працівників, які виконують роботи, пов'язані з виробництвом продукції; витрати на підготовку і перепідготовку кадрів.

Відрахування на соціальні заходи враховуються такі витрати: відрахування на державне обов'язкове соціальне страхування; відрахування на обов'язкове медичне страхування; відрахування на обов'язкове державне пенсійне страхування; відрахування на додаткове пенсійне страхування; відрахування до фонду сприяння зайнятості населення.

Амортизаційні відрахування визначаються за затвердженими нормами на повне відновлення фондів відносно їх балансової вартості, включаючи також прискорену амортизацію їх активної частини. Сюди включають витрати на повне відтворення (у вигляді амортизаційних відрахувань), реконструкцію, модернізацію та капітальний ремонт основних фондів. До витрат, пов'язаних із списанням нематеріальних активів, належать суми амортизаційних відрахувань, що нараховують кожного місяця із врахуванням первісної вартості нематеріальних активів і терміну їх використання на підприємстві. При цьому термін списання нематеріальних активів не повинен перевищувати 10 років.

Інші витрати включають: витрати, пов'язані з набором робочої сили; витрати на їх переміщення; на платежі, пов'язані з обов'язковим страхуванням майна підприємств і окремих категорій працівників; оплата відсотків за короткотермінові кредити і позики; затрати на сертифікацію і збут продукції; оплата послуг комерційних банків і кредитно-фінансових установ, виготовлення і придбання блан-

ків цінних паперів; плата за оренду об'єктів у межах норм їх амортизації на повне відновлення; плата за пожежну і сторожову охорону; податки, збори та інші обов'язкові платежі, що включаються в собівартість продукції і не ввійшли в інші елементи витрат (включаючи відрахування до фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення, витрати внаслідок неминучого технічного браку тощо) та інше.

Для більш детального аналізу собівартості продукції витрати на виробництво групуються за калькуляційними статтями. Перелік статей, їх склад і методи розподілу за видами продукції (робіт, послуг) визначаються галузевими інструкціями з урахуванням характеру і структури виробництва.

У лісовому господарстві калькуляція собівартості продукції здійснюється за такими калькуляційними статтями: сировина й основні матеріали; основна заробітна плата основних виробничих робітників; відрахування на соціальні заходи; витрати на підготовку й освоєння виробництва; витрати на утримання й експлуатацію устаткування; послуги лісовозного транспорту і витрати на утримання лісовозних доріг; загальновиробничі витрати; загальногосподарські витрати; інші виробничі витрати; позавиробничі витрати.

Перебудова господарського механізму, перехід на ринкові відносини з особливою гостротою актуалізують проблему раціонального витрачання всіх видів ресурсів, що докорінно пов'язане з управлінням витратами у сфері виробництва продукції, що, в свою чергу, є комплексним процесом, провідне місце в якому посідають облік і аналіз витрат на виробництво. Незважаючи на численні публікації з проблем аналізу собівартості продукції, сформовані різноманітні методики, тепер ще відчувається гостра потреба у побудові нової моделі аналітичних досліджень, яка б відповідала сучасним задачам управління собівартістю продукції.

В управлінні собівартістю продукції важливою характеристикою є спосіб включення окремих затрат у собівартість певних видів продукції. За цією ознакою розрізняють прямі і накладні витрати. *Прямі* – це витрати на виробництво продукції, обсяг яких змінюється залежно від змін обсягів виробництва і реалізації продукції, вони можуть бути безпосередньо включені у собівартість продукції, легко піддаються стандартизації і бюджетному нормуванню. До них, як правило, відносять матеріальні витрати і витрати на оплату праці.

Накладні витрати пов'язані з виробництвом кількох видів продукції не пропорційно до змін обсягів виробництва і реалізації продукції і включаються у собівартість продукції за допомогою спеціальних методів (за інструкцією). Частина цих витрат є постійними, величина яких залежить лише від умов організації виробництва і управління ним та тривалості аналізованого періоду. До накладних витрат належать: витрати на утримання і експлуатацію устаткування, загальновиробничі і загальногосподарські витрати та ін. Залежно від поділу витрат на змінні і постійні застосовують два способи визначення собівартості проданої продукції: з повним використанням всіх постійних витрат і з їх розподілом на реалізовану продукцію та її залишки.

Із розглянутого вище матеріалу видно, що з допомогою класифікації витрат за елементами ми можемо більш глибоко вивчити структуру витрат на виробництво і виявити резерви їх зниження, здійснювати контроль за витратами на виробництво й організацією матеріально-технічного постачання. Однак класифіка-

ція витрат за елементами не дає можливості визначити собівартість одиниці продукції при випуску підприємством декількох видів продукції. Тому групування витрат на виробництво здійснюється за калькуляційними статтями.

Література

1. Економічний аналіз виробничої діяльності лісгосподарських і деревообробних підприємств / М.В. Рymar та інші: Навчальний посібник. – Львів: УкрДЛТУ, 1999. – 240 с.
2. Житня І.П., Нескреба А.М. Економічний аналіз господарської діяльності підприємств. Навчальний посібник: Пер. з рос.- К.: Вища школа, 1992.- 191с.іл.
3. Мпих Є.В. Аналіз і оцінка виробничої діяльності підприємств: Навчальний посібник. – К., 1994. – 104 с.
4. Сипякевич І.М. Економіка галузей лісового комплексу: Підручник. – Львів: Світ, 1996. – 184с.
5. Статистичний щорічник України за 1999 рік / Держкомстат України. За ред. О.Г. Осауленка. Відп. за випуск В.А. Головка. – К.: Техніка. – 2000. – 648 с.

УДК 330.15:504.06

Асист. О.І. Руда – УкрДЛТУ

УМОВИ ПОРІВНЮВАНІСТІ ВЗАЄМОЗАМІННИХ ВАРІАНТІВ ІНВЕСТИЦІЙ В РОЗВИТОК ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Формуються та детально аналізуються умови порівнюваності взаємозамінних варіантів інвестицій в розвиток енергетичних підприємств. Акцентується увага на необхідності реалізації системного підходу при порівнянні варіантів інвестицій, який полягає в комплексному підході до визначення вартості інвестиційного проекту.

Olga Rouda – USUFWT

Conditions of comparison of interchangeable variants of investments into the development of energy enterprises

Conditions of comparison of interchangeable variants of investments into the development of energy enterprises have been analyzed. Attention has been paid to the necessity of a system approach realization while comparing investment variants, i.e., a complex approach to the determination of an investment project cost.

При економічному порівнянні варіанти розвитку енергетичних підприємств необхідно привести до порівняльного вигляду, при якому забезпечується їх взаємозамінність щодо споживачів продукції. Розрізняють варіанти за джерелами отримання енергії, характером конструктивних рішень, технологією чи організацією виробництва, параметрами обладнання чи споруд, розміщення об'єктів тощо. Проте ці відмінності не перешкоджають економічному порівнянню варіантів, якщо кожен з них забезпечує розв'язання поставленої задачі щодо продукування енергії. Для споживача, у підсумку, все одно, наприклад, де і як виробляється електроенергія.

Основною умовою порівнюваності варіантів інвестування є вимога задовільняти одну і ту ж потребу у виробництві продукції не лише кількісно, але й якісно. Корисні властивості продукції, забезпечувані альтернативними варіантами інвестицій, повинні знаходитися в межах нормативів, які впливають з вимог споживачів.

Якість продукції характеризується сукупністю властивостей, що визначають ступінь її придатності для використання за призначенням. Якість енергії, у

свою чергу, характеризується показниками (частотою, напругою електричного струму, тиском, температурою пари та гарячої води тощо), які, як правило, нормуються. Нормуються при цьому і допустимі відхилення показників від номінальних (стандартних). Для енергії характерне те, що відхилення показників її якості від встановлених стандартами в бік як підвищення, так і зниження погіршують умови експлуатації технологічного обладнання у споживача. Тому, чим менше відхиляються показники якості енергії від стандартних, тим вища її якість.

Нормування показників якості енергії дозволяє спростити приведення варіантів інвестування до порівняльного вигляду за якістю продукції. Кожен варіант має забезпечити виробництво та передавання енергії з відхиленням її показників якості, що не перевищують встановлених меж. За наявності стандартних показників і нормування відхилень від них відмінності варіантів за відхиленнями показників якості від стандартних у межах допустимих значень відіграють другорядну роль, а кількісна оцінка їх впливу (через необхідність визначення збитку у споживачів) невиправдано ускладнила б приведення варіантів до порівнювального виду за якістю енергії [1, ст. 89].

При виробництві теплової енергії питання про якість ставиться в іншій площині. Для приведення варіантів теплопостачання необхідно передусім виявити коло споживачів, для яких порівнювані види джерел теплової енергії є взаємозамінними. Якість палива має відповідати вимогам конкретних типів промислових і транспортних установок. Для технологічних потреб промисловості і для транспорту вимагається паливо заданої і, як правило, високої якості. Можливості заміни одного виду палива іншим обмежені, а у низці випадків практично відсутні (металургійний кокс, бензин, дизельне паливо). Вимоги до якості котельно-пічного палива інші. Різні види палива для промислових і опалювальних котелень, а також для теплових електростанцій взаємозамінні в широких межах. У першому наближенні врахування відмінностей в якості різних видів палива здійснюється шляхом врахування різниці теплотворної спроможності та визначення обсягів їх використання в умовному підрахунку. Окрім цього, від якості залежать питомі витрати палива, а також витрати споживачів щодо використання палива.

Приведення варіантів до порівнювального вигляду за надійністю може здійснюватися двома шляхами. Перший шлях полягає у завданні мінімально допустимого рівня надійності та відборі для порівняння варіантів, що забезпечують рівень надійності не менший за заданий. При цьому витрати, які необхідні для досягнення заданого рівня надійності за відповідним варіантом енергопостачання, повинні враховуватися у загальній величині витрат за цим варіантом.

Другий шлях залежить від можливостей оцінки збитків у споживачів енергії, зумовлених аварійними порушеннями енергопостачання. Якщо відома залежність збитку у споживачів від характеру та тривалості порушення енергопостачання, то достатньо додати відповідний збиток до витрат на здійснення кожного варіанту, щоб вважати їх порівнювальними за надійністю. У даному випадку порівнюваність забезпечується не шляхом вирівнювання рівнів надійності варіантів, а шляхом врахування економічних наслідків, що викликаються різною надійністю.

Альтернативні варіанти інвестицій мають бути порівнювальними щодо технічної надійності та безпеки, що означає передусім спроможність об'єкту та його елементів протистояти різноманітним руйнуванням та розвитку аварій, а також спроможність до локалізації їх наслідків. Показники технічної надійності та безпе-